

збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 72–81 с.

2. Бачинська Г., Тишковець М. Урбанонімна система міста Тернополя. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль, 2014. Вип. II (24). С. 15–18.

3. Кравченко Л., Романюк Ю. Перейменування вулиць і провулків у Романівському районі Житомирської області. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль : Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27). С. 184–189.

Оксана Савка,

Олена Савка,

студенти

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка;

науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Галина Бачинська

ТИПОЛОГІЯ ТА ГРАМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАГОЛОВКІВ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА СМІКА

Кожна людина має ім'я — унікальний знак, що вирізняє її серед інших і слугує основою особистої та соціальної ідентичності. Аналогічно, художній твір має свій власний «знак», який його називає, одночасно впливаючи на емоції читача, підсилюючи інтерес до прочитання та сприяючи інтерпретації змісту тексту, формуючи певний ракурс сприйняття. Саме таку роль виконує заголовок — неповторне й виразне «ім'я» твору, притаманне лише йому.

За структурою заголовки поділяють на три типи: заголовки-слова, заголовки-словосполучення та заголовки-речення.

У творчості Олександра Сміка значну роль відіграють заголовки-речення, які, залежно від граматичної структури, поділяються на двоскладні та односкладні, прості та складні, а також ті, у яких граматична основа збагачується другорядними членами речення.

Добираючи заголовок для власного твору, автор ставить за мету передати певну інформацію або встановити комунікацію з реципієнтом, тобто висловити запитання, або ж мотивувати та спонукати його до певної дії. З огляду на це заголовки-речення класифікуються на розповідні, питальні та спонукальні. Серед заголовків особливе місце посідають ті, що передають інформацію про факт, подію або явище. Вони представлені у формі розповідних речень, серед яких, зокрема: *«Вас так мало», «Янголи летять», «Ти переміг», «Брехня жалілася брехні», «Все залежить від тебе», «Нас закричать, бо їх більше», «Тепер це не країна, а вертеп», «Камін давно в оселі охолов», «У брехні є початок», «Ми тільки зішлись», «У душу поселив Любов», «І буде день і будуть вірші», «Ми zostалися віч-на-віч», «І сталося і відбулося», «Я все зробив», «Ти не моя», «Ти захована в мережі», «У тиші своя мелодія», «Кордони любові безмежні», «Я зрадив тобі», «Усе, що було до нас», «Я не каюсь в любові», «Додому повертаються жінки», «Мені стало незручно», «За кормою пиняться безвихідь», «Багато вина пролилось», «Україну ми знову промовчимо», «Прийшов сусід», «Я залишав цей дім», «Нема любові, пристрасті нема», «Не вірте, що поезія — слова», «Як добре жити у картині», «Воскресіння любов'ю», «Було з нею добре», «Ти зробила свій вибір».*

Складнішими для сприйняття є заголовки у формі питального речення, адже вони одразу інтригують, змушують зупинитися і замислитися над відповіддю: *«Чи бажана була така свобода», «Яке воно - щастя?», «Яким сприймаємо ми світ?», «Національна ідея?», «Що може бути гірше за ідею...», «Що нам бронза листопадова..», «Якого милого мовчиш...». Такі конструкції формують ефект діалогу між автором і читачем, наче запрошуючи його до розмови та спільних роздумів. Крім того, питальний заголовок часто окреслює ключову проблему твору. Заголовки у формі спонукальних речень виконують важливу роль у впливі на читача, оскільки містять заклики до дії, як-от: *«Хоч в пам'яті щирі шануймось, панове...», «Полишай... якщо зможеш», «Шукайте посмішку Джоконди.», «Пустити мене у ніч. Пустити.» та**

«Любіть мене. Любіть...». Вони безпосередньо спонукають читача до активних дій або емоційних переживань. Як прохання можна розглядати заголовки: *«Пане Симоне, знов оголошуйте збір...», «Довірся...» та «Ах тільки не чіпайте скрипалю»,* де присутня м'яка, ввічлива інтонація заклику. Заголовки, що мають характер поради або настанови, представлені прикладами: *«Не дорікай», «Не бійся віддавати все», «Не рятуй», «Не лишаймо ні миті кохання на потім...».* До наказових або категорично спонукальних заголовків належать: *«Сходи і подивись, що сталося!», «Ти гадай, чорномазо, гадай», «Не бий москаля», «Ти покури...», «Не вірте, що поезія — слова...» та «Не вір мені — не вір»,* оскільки вони вимагають конкретної дії чи реагування від читача.

Таким чином, різні типи спонукальних заголовків посилюють як комунікативну, так і емоційну взаємодію тексту з реципієнтом, спрямовуючи його увагу, формуючи реакції та стимулюючи активне сприйняття змісту твору.

У поезії Олександра Смика заголовки у формі простого речення виступає динамічним та змістовим стрижнем твору, підкреслюючи дію або стан і створюючи ефект безпосередньої присутності читача. Завдяки наявності граматичної основи такий заголовок набуває рис персоніфікації розповіді, зосереджуючи увагу на конкретному герої та його вчинках. Наприклад: *«Додому повертаються жінки.»*, *«Лише одна надії мить...»*, *«Тепер я вільний.»*, *«Я вимріяв тебе першим.»*, *«У брехні є початок.»*, *«Доли перекошені.»*, *«Я піддавався чарам чорнокнижників.»*, *«Не бійся віддавати все.»*, *«Тебе не втішають.»*, *«Він марив стосунками...»*, *«Я зрадив тобі.»*, *«Я все зробив.»*, *«Ти не моя.»*, *«Є тільки дві субстанції.»*, *«Я залишав цей дім.»*, *«Ти зробила свій вибір.»*, *«Наклич любов...»*, *«Люблю.»*, *«Буде кохання.»*, *«Ми не в тому віці.»*, *«Полювання на золотого оленя.»*, *«Поспішає мама на побачення.»*, *«Собі сам...»*, *«Цей дім журби.»*, *«Було з нею добре.»*, *«У твоїх очах...»*, *«Заблукав в собі.»*, *«Ти зробила свій вибір.»*, *«Тепер я вільний.»*

Заголовки у формі складних речень дозволяють автору вийти за межі простої номінації та зафіксувати причинно-наслідкові зв'язки. У цій групі переважають складнопідрядні конструкції: « *Та скажу всім, хто дивиться у стину...* », « *Сходи і подивись, що сталося!* », « *Не вірте, що поезія – слова...* ».

Окрему групу становлять заголовки, що складаються лише з підрядної частини, де домінують конструкції зі значенням часу: « *Коли ти у центрі Європи..* », « *Коли почувеш тихий голос свічки...* », « *Коли роз'їдають ревності...* », « *Коли приходить старість...* », « *Коли удвох нас виганяли з раю..* ». Використання таких конструкцій перетворює назву на незавершене повідомлення, яке акцентує увагу на моменті виникнення почуттів чи подій. Така структура створює інтригу, спонукаючи читача шукати змістове завершення думки безпосередньо у тексті

У поетичних заголовках Олександра Смика значну роль відіграють односкладні речення, у яких для повного вираження змісту не потрібне доповнення іншого головного члена. У таких конструкціях центральним елементом виступає дієслово, представлене в різних граматичних формах.

Означено-особові речення відіграють значну роль, оскільки через дієслова у формі 1-ї або 2-ї особи вони передають дію і водночас створюють ефект звернення до читача. Наприклад: « *Бажаєш чистої правди...* », « *Не дорікай* », « *Не бійся віддавати все* », « *Сходи і подивись, що сталося!* », « *Не вір мені не вір* », « *Пусти мене у ніч. Пусти* ». У таких заголовках простежується наявність прямого звернення, поради або наказу, що надає їм виразного емоційного забарвлення та стимулює читача до осмислення тексту або активної реакції. У заголовках « *Різдво. Вдивляюся у небо* », « *Щось відчуваю вороже* », « *Згубила намисто мамине* », « *Заблукав в собі* » дія передається від першої особи, що додає особистісного характеру та наближає читача до внутрішнього світу автора. Водночас такі конструкції залишаються короткими і виразними, оскільки підмет не названо.

Заголовки у формі неозначено-особових речень функціонують як сценічні кадри, у яких автор свідомо знеособлює виконавця, акцентуючи увагу

на самій дії та її наслідках, наприклад: «Її підвезли...», «Дали йому крила на виріст». Безособові речення надають текстам відтінок філософського фаталізму: події постають ніби самі по собі, підкреслюючи безпорадність перед обставинами або щирість моменту. Заголовки Олександра Смика, такі як «Ще не вмерло в домовині», «Мені стало незручно...», «Багато вина пролилось...», передають відчуття стихійності та неминучості. Вони виконують функцію усунення суб'єкта, представляючи подію як наслідок долі або глибокого внутрішнього стану, на який людина не має впливу.

Безособові речення надають текстам відтінок філософського фаталізму: події розгортаються ніби самі по собі, підкреслюючи безпорадність перед обставинами або щирість моменту. Заголовки Олександра Смика, такі як «Ще не вмерло в домовині», «Мені стало незручно...», «Багато вина пролилось...», передають відчуття стихійності та неминучості. Вони виконують функцію усунення суб'єкта, щоб представити подію як наслідок долі або глибокого внутрішнього стану, на який людина не має впливу.

Отже, у поетичних творах Олександра Смика заголовки виконують роль не тільки назви, а й емоційного центру, що формує сприйняття тексту через різноманітність граматичних конструкцій, де розповідні структури фіксують факти, а питальні залучають читача до діалогу та роздумів над основною проблемою. Спонукальні заголовки відіграють важливу роль, варіюючи від м'яких порад до категоричних наказів. Використання односкладних і безособових речень надає поезії інтимності або філософського фаталізму, акцентуючи увагу на самому стані чи події. Завдяки складним підрядним конструкціям із часовими значеннями автор створює ефект незавершеності та інтриги, спонукаючи читача шукати завершення думки в самому тексті.

Список використаної літератури

1. Грицюк Л. Ф. Образно-семантичний підхід до класифікації заголовків. *Мовознавство*. 1992. С. 51-56.
2. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: Збірник статей. Одеса, 2008. 328 с.
3. Смик О. І. Україна в мені. Тернопіль: Джура, 2010. 163 с.

4. Смик О. І. Якою мовою говорять у раю. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2014. 152 с.
5. Смик О. І. До неба і вище. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. 160 с.
6. Смик О. І. Карамельки світу. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2015. 112 с.
7. Мойсієнко А.К. Заголовок як конструктивний елемент сонетного тексту. *Мова: класичне, модерне, постмодерне*. Київ 2021. Вип.7. С.22-34.

Христина Сагайдак,
магістрантка
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник - кандидат філологічних наук,
доцент Галина Бачинська

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

Назви харчових продуктів, особливо кондитерських виробів, виконують не лише функцію позначення товару, а й виступають важливим засобом маркетингу. Вони мають привертати увагу, вирізнитися милозвучністю та легко запам'ятовуватися. Саме тому їхній лінгвістичний аналіз становить науковий інтерес.

Мовні особливості комерційних назв солодощів розглядалися у працях зарубіжних та українських ономастиків (Г. Бачинська, М. Тишковець, Л. Сапожнікова, Н. Сизоненко та ін.).

У сучасних найменуваннях кондитерських виробів виразно переважають іменникові форми, що зумовлено їхньою основною номінативною роллю. Саме іменник становить ядро назви, тоді як інші елементи (прикметники, означення, уточнювальні компоненти) виконують функції конкретизації або надання експресивності. Аналіз зібраного матеріалу показав, що більшість назв представлена або простими іменниками, або синтаксично організованими словосполученнями з іменником у ролі головного компонента.

Найпростішими за будовою є моноксемні (однокомпонентні) назви, які можуть бути як кореневими, так і суфіксальними. До корневих, зокрема,